

Ekonomika javnog sektora u doba korone

Bratić, Vjekoslav; Franić, Josip

Source / Izvornik: **Aktualni osvrti, 2020, 13, 1 - 3**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.3326/ao.2020.112>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:242:681766>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Institute of Public Finance Repository](#)

AKTUALNI OSVRTI

Ekonomika javnog sektora u doba korone

VJEKOSLAV BRATIĆ, Institut za javne financije, Zagreb

JOSIP FRANIĆ, Institut za javne financije, Zagreb

Hrvatska zbog koronavirusa koristi mjere slične onima u većini europskih zemalja, no situacija i mjere se mijenjaju gotovo svakodnevno, te se – i u Hrvatskoj i u drugim zemljama – s vremenom očekuju i još izdašnije mjere pomoći gospodarstvu. Premda svaka od tih mjera ima svoju cijenu i premda bi za kvalitetne odluke bilo dobro raspolagati svim parametrima za analizu troškova i koristi te procjene fiskalnih učinaka, u izvanrednim okolnostima vlade moraju i izvanredno, odnosno brzo djelovati.

Svijet se uslijed korona virusa brzo i nepovratno promijenio, s brojnim i bolnim posljedicama za gospodarstvo i javne financije, a Hrvatska se uz to mora boriti i s posljedicama potresa u i oko Zagreba. Hrvatske javne financije su pred izazovima možda većim nego 1990-ih, a situaciju pogoršava i dugogodišnje neprovođenje suštinskih strukturnih reformi i podilaženje parcijalnim interesima. Za razliku od nekoliko zadnjih godina obilježenih smanjenjem udjela javnog duga u BDP-u, uravnoteženjem proračuna i smanjivanjem stope nezaposlenosti, situacija se odjednom mijenja i stavlja hrvatske javne financije u težak i neugodan položaj.

EU je za sada zemljama članicama osigurala **paket pomoći od 37 mlrd. eura iz europskih fondova**, ali i članice same smišljaju načine ograničavanja i sprječavanja zaraze te usvajaju različite mjere kako bi pomogle građanima i poduzećima.

Grafikon 1 prikazuje **mjere usvojene u zemljama OECD-a** podijeljene na: mjere protiv zatvaranja poduzeća, za smanjenje izloženosti radnika virusu, financijsku podršku bolesnim radnicima i njihovim obiteljima, potpore radnicima u karanteni koji ne mogu raditi kod kuće, pomoć u rješavanju nepredviđenih situacija uslijed potrebe za njegom, financijsku podršku osobama koje gube posao ili samostalni dohodak, pomoć tvrtkama u prilagodbi radnog vremena i očuvanju radnih mjesta, financijske potpore tvrtkama pogođenim padom potražnje, mjere za otpuštanje uslijed gospodarskih razloga, pomoć ekonomski nesigurnim radnicima za ostankom u svojim domovima. Detaljne mjere po zemljama dostupne su na **poveznici**, s time što se obuhvat i vrsta mjera po zemljama mijenja gotovo svakodnevno.

I Vlada RH predstavila je **prvi paket od 63 mjere** (drugi je paket najavljen za 2. travnja 2020.) koji su poduzetničke inicijative „dočekale na nož“, držeći da mjere nisu dovoljne za rješavanje ni aktualnih ni budućih poteškoća te kako neće (ili će nedovoljno) riješiti ključno pitanje njihova opstanka na tržištu i zaposlenosti, zbog čega se snažno protive npr. odgodi plaćanja poreza, doprinosa i raznih drugih nameta, umjesto njihovog privremenog ukidanja, itd.¹ Vlada je zasad „gluha“ na njihove zahtjeve, te

¹ Poduzetničke inicijative predložile su da se, pored ovih usvojenih, donesu i mjere kao npr. oslobađanje plaćanja poreza na dohodak, doprinosa i prireza na 3+3 mjeseca; oslobađanje naplate komunalnih naknada, najma državnih i gradskih prostora, javnih površina te ostalih fiskalnih i parafiskalnih nameta gradova i općina također na 3+3 mjeseca; moratorij na otplatu kredita i *leasinga* bez naknada i kamata na 12 mjeseci, plaćanje PDV-a po naplati potraživanja, ukidanje obveze uplate akontacije poreza na dobit za 2020., smanjivanje svih nepotrebnih troškova javne i lokalne samouprave, promptnu obustavu javnih nabava koje nisu nužne za funkcioniranje države, privremeno smanjenje povlaštenih mirovina i plaća zaposlenih u ministarstvima i agencijama, itd. (za detalje vidi **Dnevnik**, **portal**, **Direktno**).

poduzetnici, posebice mali i mikro², sve više šalju radnike na zavod za zapošljavanje (što iz perspektive javnih financija itekako košta), a vidjet će se kako će reagirati na najavljeni drugi paket mjera.

Grafikon 1. Postotak primjene pojedinih „antikorona“ mjera u zemljama OECD-a*

* Stanje 27. ožujka 2020.

Izvor: OECD.

Detaljniji uvid u do sada uvedene mjere (po različitim instrumentima) u Europi i svijetu³ pokazuje kako trenutačni odgovor Vlade ne odstupa bitnije od onoga što poduzimaju druge zemlje. U prvom valu mjera:

- prevladavaju odgode plaćanja poreza (npr. u Austriji, Belgiji, Danskoj, Francuskoj, Litvi, Luksemburgu, Nizozemskoj, Španjolskoj i Sloveniji), izuzeća od plaćanja predujma poreza (npr. u Austriji, Češkoj i Njemačkoj) te nekažnjavanje u slučaju kašnjenja poreznih prijava (npr. u Češkoj i Estoniji);
- tek nekolicina se europskih zemalja odlučilo na potpuna porezna oslobođenja najugroženijih tvrtki. Mađarska je, primjerice, 80.000 obrta (pretežno iz uslužnog sektora) oslobodila poreznih obveza, dok su tvrtke iz najugroženijih sektora oslobođene plaćanja doprinosa na plaću radnika do kraja lipnja (s izuzetkom doprinosa za zdravstveno osiguranje). U Grčkoj je do lipnja na snazi oslobođenje od doprinosa na plaću i obustava plaćanja PDV-a dospjelog na kraju ožujka, dok je Ujedinjeno Kraljevstvo sve tvrtke u maloprodaji, turizmu i industriji zabave oslobodilo plaćanja poreza na imovinu tijekom sljedećih 12 mjeseci;
- razmjerno je mali broj europskih zemalja smanjio porezne stope. Grčka je, primjerice, za proizvode od vitalne važnosti stopu PDV-a snizila s 24 na 6%, Norveška je privremeno smanjila porez na dohodak za 4%, a Turska je, u cilju pomoći posebice pogođenom avio-prometu, stopu PDV-a za domaće letove snizila s 18 na 1%;
- jedna od učestalijih mjera je i ubrzavanje povrata poreza (Rumunjska, Francuska i Belgija);
- većina članica EU-a subvencionira troškove plaće zaposlenika u tvrtkama čiji je rad privremeno zabranjen te onih koji zbog zaraženosti ili samoizolacije nisu u mogućnosti obavljati svoj posao. U Danskoj i Nizozemskoj primjerice država subvencionira do 90% plaće (ovisno o vrsti ugovora o radu i djelatnosti poslodavca), u Češkoj do 80%, u Latviji do 75%, dok u Bugarskoj taj udio iznosi 60%⁴; te

² Inicijativa GLAS PODUZETNIKA koja je u kratko vrijeme okupila 22.000 tvrtki, obrta, paušalaca i samozaposlenih traži od Vlade da se nakon prvog paketa mjera donese i drugi za pomoć mikro, malim i srednjim poduzetnicima (za detalje vidi [Dnevnik](#)).

³ Pregledi zasad usvojenih mjera po zemljama koji su poslužili za potrebe ovog teksta dostupni su na raznim mrežnim stranicama, primjerice: [MMF](#), [OECD](#), [Tax Foundation](#).

⁴ Osim postotnog udjela, u pravilu su određeni i maksimalni novčani iznosi bruto ili neto plaće koje je država spremna subvencionirati.

- znatan broj država omogućuje izravno kreditiranje ugroženih poduzeća putem razvojnih banaka i/ili daje državna jamstva za kredite (Austrija, Češka, Belgija, Danska, Estonija, Njemačka, Finska).

Što se tiče projiciranih iznosa državnih intervencija, oni ovise o razvijenosti pojedine ekonomije i trenutnoj razini javnog duga, ali i o stupnju pogođenosti gospodarskih aktivnosti. Usporedbe radi, mjere u Njemačkoj su procijenjene na **28,5% BDP-a** (od čega se 24% odnosi na državna jamstva, a 4,5% na direktne potpore), dok su Cipar i Rumunjska zasad za ovu svrhu namijenile **3% BDP-a**.

Ukratko, većina europskih zemalja koristi mjere slične onima u Hrvatskoj, no situacija i mjere se mijenjaju gotovo svakodnevno, te se – i u Hrvatskoj i u drugim zemljama – s vremenom očekuju i još izdašnije mjere pomoći gospodarstvu. Premda svaka od tih mjera ima svoju cijenu i premda bi za kvalitetne odluke bilo dobro raspolagati svim parametrima za analizu troškova i koristi te procjene fiskalnih učinaka, u izvanrednim okolnostima vlade moraju i izvanredno, odnosno brzo djelovati.